

DOI: <https://doi.org/10.18524/2312–6809.2019.28.165844>

УДК 821.161.2–4Неборак.09:114

ТОПОС МИТЦЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕСЕЇСТИЦІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗБІРКИ В. НЕБОРАКА «ЛЕКСИКОН А. Г.»)

Тетяна Шевченко, канд. філол. наук, доцент, докторант

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID ID 0000-0002-8118-9663

shtn75@ukr.net

У статті йдеться про дослідження портретної есеїстики В. Неборака (збірка «Лексикон А. Г.») із застосуванням топологічної рефлексії — підходу, запропонованого філософом В. Савчуком. Зроблено спеціальний акцент на образі творчої особистості, яка є центром буття певного топосу. Зосереджено увагу на тому, як митець цей топос уналежнює, окреслює, іншими словами, онтологізує. Виділено низку есеїстичних техник у збірці «Лексикон А. Г.»: одноосібне портретування, портретування митців крізь їхні твори, подвійне портретування, автопортретування, колективне портретування.

Ключові слова: *есеї, портрет, топос, митець, онтологізація.*

Сучасна письменницька есеїстика — строкате й різнобарвне явище, гідне всебічного наукового осмислення. Окрему групу в ній складають твори, присвячені художній та іншим інтерпретаціям певних постатей минулого й сучасності, насамперед, представників мистецтва, літератури зокрема. Письменники в есеїстичний спосіб пропонують індивідуальне бачення знакової, на їх думку, особи, пропонуючи власні акценти й особистісну логіку їх розставлення щодо неї. Відтак портрети-есеї як художнє явище, в якому відображається «характер реальної особистості, концепція якої вибудовується на перетині біографічного й автобіографічного шарів оповіді» [2], окреслюючи своєрідну модель реальної людини, котра уособлює середовище, в якому перебуває, — важливий складник сучасного письменницького дискурсу. Маємо унікальну ситуацію: в есеях митці створюють образи своїх колег з минулого й сьогодення крізь призму їхньої творчості чи поза нею; окремі з письменників вдаються до схожих практик, відтак ланцюгова реакція утворює новий дискурс, породжений зворотною реакцією на сказане іншим автором. Так, окремі есеї з виразним портретним началом можуть бути не лише цінним авторським осмисленням творчості колеги, а й базисом ґрунтовної літературно-критичної інтерпретації його спадщини, зітканої з цінних деталей і важливих приміток митця, людини,

що здатна оцінити не ззовні, а внутрішньо, яка уважна до деталей, прикметних виключно для літератора, активно зануреного в художню діяльність. Такими є, наприклад, есеї Ю. Андруховича про В. Неборака, Т. Прохаська про Іздрика, І. Лучука про Н. Гончара, В. Даниленка про Ю. Гудзя, О. Забужко про С. Павличко, С. Процюка про Н. Зборовську тощо. Більшість героїв цих портретів самі є авторами есеїв про інших митців сучасності й минулого та їх творчість.

Звісно, методика інтерпретації письменницьких есеїв-портретів може бути різною. На нашу думку, підхід топологічної рефлексії, запропонований В. Савчуком, відкриває нові можливості есеїстичного дослідження митця як об'єкта письменницької обсервації. Так, людина, тим паче творча особистість, є центром буття будь-якого топосу. Тобто, можна сказати, *вона будь-який топос уналежнює, окреслює, іншими словами, онтологізує*. Принаймні таку думку висловив С. Артеменко у статті «Онтологія топосу», побудовану на аналізі праць Арістотеля й М. Гайдегера. Філософ приходить до думки, що «на людину можна перенести й ті онтологічні критерії топосу, які описував Аристотель у «Фізиці» [1, 86]. Про людину як окремий топос — «вагоме для художнього тексту «місце розгортання смислів», котре може корелювати з будь-яким фрагментом реального простору, зазвичай, відкритим» йдеться і в низці інших досліджень (див.: [4; 6; 8]). При цьому людина може бути презентована як окремий, самодостатній топос, а може й виконувати функцію осердя інших топосів, наприклад, просторових чи соціальних. Мав рацію В. Савчук, який підкреслив, що «умовою існування топосу є людина, котра несе не так психофізіологічну, як раціо-топологічну даність» [8, 245]. На нашу думку, буття й топологічний обрис митця як «образної універсалії» [9, 187], тісно пов'язаної з «простором мислення, знання» [9, 186], як людини творчої крізь призму рефлексивних можливостей саме портретного есе постає особливо виразним, різновекторним і цікавим в якості наукового осмислення, тож проаналізуємо письменницькі есеї, виходячи з презентованих вище позицій, зупинившись на збірці В. Неборака «Лексикон А. Г.».

Так, згадана вище збірка укладена за моделлю авторського особистого словника, традиційного вже для сучасної української літератури. Варто пригадати, наприклад, «Лексикон таємних знань» Т. Прохаська або ж «Лексикон інтимних місць» Ю. Андруховича, сформованих за тим же принципом. Книгу укладено за правилами абетки від А до Я; кожній літері відповідає певний текст (їх може бути

декілька), переважно йдеться про портретні есеї чи літературно-критичні з наочним портретним началом. «А. Г.» — це псевдонім автора, як він сам пояснює, «один із моїх персонажів — автор архіву», якому «приписують окремі вірші, які насправді написав я» [5, 24].

Митець для В. Неборака — це окремих космос, топос, унікальний своєю неповторністю. Автор створює його за допомогою можливостей цілого твору («Просторові метаморфози Ярослава Мельника»), серії одножанрових творів («Євген Нахлік про Пантелеймона Куліша», «Йти дороговказами до Куліша»; «Франкова кузня», «Франко-фест?»), серії різножанрових творів («Відповіді Віктора Неборака на запитання Олександра Ірванця», «Гловацький по-Ірванцівськи»), фрагментарних і поодиноких означень, часто метафоричних, як-то «безумовний живий класик» (про О. Лишегу), «одна з найджазовіших наших поеток» (про М. Шунь), «утаємничений» (про І. Римарука). Есеїст практично ніколи не повторюється, навіть коли пише декілька творів про одного культурного діяча, пропонуючи щоразу нові варіації на тему письменника, його творчості та оточення. Одні есеї — виняткове зосередження на особистих якостях знакової постаті крізь призму його творчості: «Екстравагантний в'язень свободи Покальчук», «Сергій Жадан розповідає про...», «Франкова кузня», «Цей фантастичний Лишега» тощо. Інші — аналіз творів, котрий дозволяє В. Неборакові екстраполувати осмислене на їх автора та прийти до певних узагальнень: «П'ять Андруховичевів абзаців», «Просторові метаморфози Ярослава Мельника», «Записи на сторінках «Книжки Лева» і «Ротацій»» тощо. Маємо й унікальні варіанти портретних есеїв, у яких створено образ митця, котрий сам став героєм певного авторського дослідження, тож прочитання книги та її аналіз спонукають В. Неборака створити як свій образ діяча мистецтва, котрий уже уналежнено кимось, так і обрисами окреслити саму постать, котра вдалася до портретування: «Євген Нахлік про Пантелеймона Куліша», «Калинець про Антонича», «Шістдесятники Романа Корогодського» тощо. Окремо варто виділити есеї, де В. Неборак створює власний портрет за допомогою різноманітних технік, вдаючись до автокоментаря написаного ним же, долучаючи фрагменти діалогу в есе чи вміщуючи цілі інтерв'ю, презентуючи себе в якості того, хто проводить бесіду з іншим митцем та дозволяє собі також доповнювати сказане іншим власними репліками.

Виходячи зі сказаного вище, пропонуємо таку класифікацію есеїстичних технік портретування, котра й дозволяє художньо окреслити

топос митця, переважно письменника минулого й сучасності, у книзі «Лекикон А. Г.» В. Неборака:

1) *Односібне портретування* (системне, усебічне). У таких есеях В. Неборак створює власний портрет митця, якого він знав особисто чи через його твори. Такий твір обов'язково наповнюється автобіографічним струменем (історія особистого спілкування, спогади, зустрічі). При цьому власне фізичне портретування необов'язкове: акцент робиться на професійних якостях, особистих здобутках, важливості цієї постаті для самого В. Неборака. Рефлексія навколо особи, важливої для есеїста, різноманітна: моделююча, ілюстративна, психологічна, характерологічна. Проте головними тут усе-таки постають роздуми про його долю й місце в літературному процесі минулого й сучасності, акцент на його особистісному топосі, наголос на тому, що людина навколо себе створює, виходячи з творчості. Наприклад, в есеї «Автограф Римарука», навіяного книгою «Бермудський трикутник», ідеться про поетичні «екстази» І. Римарука, котрі надавали натхнення поетам 90-х рр. ХХ ст., і водночас розповідається про спроби митця вижити в комерціалізованому українському суспільстві, котре тоді тільки-но почало формуватися. Аналіз «Бермудського трикутника» дозволяє есеїстові вийти на узагальнення про власне поетову поразку й перемогу над собою: «Визнавши свою поразку в протистоянні зі світом-суперником, поет встиг придивитися до світу-буття, в якому, крім змагань і поєдинків, трапляються звичайні і незвичайні істоти і речі зі своїм неповторним часом, своїм проминальним триванням у світі. Ігорів поетичний похід здійснювався не лише заради перемоги і аж ніяк не закінчився поразкою. Його надихала не ілюзія, а Поезія, яка є і не зникає навіть у Бермудському трикутнику. Ігор зумів написати своє Слово, і я не сумніваюся в його автентичності» [5, 23].

Схожі техніки створення портрету особистості спостерігаємо і в есеї «Вість про Назара Гончара», хіба що в цьому творі В. Неборак прагне бути максимально уважним до деталей і створює портрет Назара Гончара, спираючись і на риси зовнішності, і на аналіз оточення, і на вивчення аудиторії, котра приходила на літературні вечори майстра, і на опанування читацької адреси його видань. Відповідно до цього есей поділено на 4 частини: «Портрет», «Оточення», «Публіка», «Читач», у кожній з яких реальні факти, події стають предметом усебічного осмислення, причому в кожній з цих ситуацій автор-есеїст і на себе приміряє маску спостерігача, слухача й читача Гончарових

творів. Відтак портрет постає одночасно внутрішнім і зовнішнім, наповненим численними деталями й авторською модальністю, як-от: «Одне слово, виокремлювався. Відрізнявся від інших. Не був пересічним персонажем юрби. Сигналізував оточенню — будьте уважні, це я, Назар Гончар, власною персоною» [5, 98].

2) *Портретування митців крізь їхні твори* — традиційний прийом для Неборака-есеїста. У цьому випадку топос художнього тексту, книги постає базисом створення топосу особистості з прив'язкою до оприлюдненого, надрукованого, відрефлектованого зовні чи відсторонено, дотично. Важливість таких дій есеїстичної екстраполяції автора на текст і навпаки В. Савчук по-своєму прокоментував через прислів'я «зрозуміти іншого — означає уподібнитися до нього»: «Топологічну рефлексію можна співвіднести з таким спогляданням, котре передбачає загальну (обопільну) природу того, що споглядається, зі споглядачем, але цілком зрозуміло, що вона не зводить їх до всезагальної одиниці, оскільки топосу властиве геометафізичне вимірювання» [7, 253]. Виходячи з цього, ми цілком свідомі, що художній твір не лише привідкриває щось важливе в онтології митця, а й уможливорює модель його есеїстичної інтерпретації через рефлексію, коментування, доповнення, аналогію з індивідуальною діяльністю і власною письменницькою творчістю. Ці есеї складають ядро збірки «Лексикон А. Г.». Так, аналіз збірки «Сивий вітер» А. Содомори дозволив В. Неборакові вийти на окреслення типу митця сучасності, гідного нештучного пошанування; перечитування «Книги Лева», «Ротацій» та «Зеленої Євангелії» Б.-І. Антонича спонукало есеїста створити власний портрет цього лемківського поета як «незалежного професійного літератора в Галичині» [5, 169], здатного до сприймання «світотвору як безперервного споконвічного плину краси» [5, 170], а знайомство з книгою В. Габора «Про що думає людина» спричинило есеїстичне усвідомлення коду письменницької праці передусім як людинотворчості, а потім словотворчості, адже «письменника цікавить, як людина себе виявляє в повсякденному житті, як вона щодня несе свій хрест» [5, 211]. Це ж дозволило авторові вийти на важливі для себе узагальнення про природний характер творчості як мистецької діяльності, що виражається в покликанні, а також реставрації власної свідомості, оформленої вербально.

3) Цікавою *технікою* портретування В. Неборака-есеїста є така, яку можна назвати *подвійною*: письменник, міркуючи про чийсь твір,

присвячений видатному митцеві, вдається до портретування і героя проаналізованого твору, і його автора, котрий обрав певну постать об'єктом власного дослідження — художнього, літературно-критичного, літературознавчого, публіцистичного тощо. Відтак маємо топос подвійної оптики: топос буття певного літературного діяча стає продовженням топосу іншого письменника, критика, науковця тощо, і ці топоси починають взаємодіяти, доповнюючи один одного. А ще на все це накладається Небораковий модус есеїстичної інтерпретації, котрий дозволяє йому сформувати власне бачення цих двох онтологій. Приміром, есей «Йти дороговказами до Куліша» написаний з приводу виходу монографії Є. Нахліка «Пантелеймон Куліш: Особистість, письменник, мислитель» 2007 року. Твір демонструє есеїстичну оптику подвійної обсервації: по-перше, тут створено Небораковий образ П. Куліша, навіяний прочитаним у книзі: «Куліш — це ідеологічний вихор, і нема на то ради, ні чорної, ні білої» [5, 216]; по-друге, тут немало сказано про сам талант Є. Нахліка як дослідника, керівника Львівського відділення Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка. «Есеїстично-джазові» [5, 216] акценти В. Неборака про нього, котрі окреслюють «певні вібрації» — не менш важливі й цікаві у творі: «Євген Нахлік — один з найкомпетентніших українських кулішезнавців»; «сумлінність — незаперечна риса Євгена Нахліка» тощо. Звісно, головний пріоритет В. Неборака — П. Куліш, а мета написання есе — обґрунтування того, чому він починає його любити і не міг це робити раніше. Складна й суперечлива постать української літератури ХІХ століття набуває нових авторських «вібрацій»: просвітник, романтик, позитивіст, пошуковувач сенсу, наслідувач традицій та експериментатор водночас. Топос людини-шукача, людини-блукаючої відтак дозволяє В. Неборакові вийти на узагальнення про сутність консерватизму: «Це увага до речей, від найменших до найбільших, матеріальних і духовних, плекання цих речей як часток творіння» [5, 221]. Портретні акценти про П. Куліша й Є. Нахліка продовжено в есе «Євген Нахлік про Пантелеймона Куліша», щоправда тут на перший план виведено постать автора першого історичного роману й хутірської філософії, а на другий висунуто постать автора монографії про нього та самого есеїста. Перевага цього есе в порівнянні з попереднім — чіткий поділ на мікротеми за традиційною для есе формулою «про», відокремлені графічно: «Про видавничу одіссею», «Про Пантелеймона Куліша як видавця», «Про спроби Куліша здобути австрійське підданство»,

«Про візії Куліша щодо майбутнього державного устрою України». У цьому есеї автор підсумовує сказане у книзі Є. Нахліка, беручи на себе роль науковця-резонера: «Він [Куліш] завжди різко виступав проти кріпаччини, та не сприймав революційного хаосу, вважав, що між різними класами і станами суспільства повинна бути рівновага і співпраця, що суспільство могло динамічно розвиватися» [5, 151].

4) *Автопортретування* — неодмінний елемент есе як дискурсивної практики, повністю побудованої на особистісному сприйнятті будь-чого, відтак зі сторінок будь-якого твору вимальовується візія самого автора, цікава виключно власним поглядом на світ. Книга В. Неборака «Лексикон А. Г.», безперечно, сповнена авторською модальністю, однак є окремі твори, у яких топос самого автора по-особливому вимальовується наочно й зримо, і зроблено це з метою не так самопрезентації, як самопізнання, самоутвердження. Так, у збірці такими є есеї-бесіди з іншими письменниками, а також твори «Як нам українізувати Україну?», «Це солодке слово «гонорар»», «Хіба що патріарх...», «Пустелі й хащі української літератури» тощо. Першу групу складають бесіди, які оформлені як каскад міні-есеїв, де кожна відповідь письменника на дразливе питання сьогодення може претендувати на окремий твір-міркування, прикметний парадоксальністю. Другу групу складають твори, у яких автор, будучи зануреним у літературний процес, прагне засвідчити власне бачення різноманітних проблем буття українського митця сьогодення, відтак топос мистецтва сучасності тут відлунюється у власному топосі митця як людини творчої і небайдужої до сьогочасних проблем літератури. Основні засоби автопортретування такі: монологічне мовлення у варіанті зізнання, одкровення, міркування, осяяння; діалогічне мовлення як відповіді на питання, поставлені кимось, як правило, також письменником; рефлексії на актуальні літературні, культурологічні, політичні теми з виразним акцентом на особистісній їх інтерпретації як митця й людини; розповіді про спільні з колегами зустрічі, фестивалі, поїздки тощо, участь у літературних групах («Бу-Ба-Бу», насамперед) та їх опінії; оцінка найближчого оточення постаті й творчості В. Неборака, котра стає частиною його есеїстичного мислення. Відтак зі сторінок «Лексикону» постає всебічно обдарований, ерудований, виключно філологічно заангажований, критично налаштований письменник-мислитель, патріот, виразник інтересів новітнього письменства, уважний до різноманітних деталей і схильний до узагаль-

вень, як-от у наступному уривку: «Література — це дуже специфічна форма життя, а не лише один зі шкільних чи університетських предметів. Життя, як відомо, буває і запашним, і не дуже. І життя живе, тобто бореться, страждає, радіє, змагається, набуває досвіду у вигляді рефлексів і знань, позбувається відпрацьованих матеріалів, оновлюється, самовідтворюється — поки воно живе. Життя продовжує бубоніти своє бубабу, і це не може не тішити нас, живих. Цього факту ані перебільшити, ані применшити» [5, 78].

5) *Колективне портретування* — ще одна есеїстична техніка В. Неборака. Будучи сам учасником літературного угруповання «Бу-Ба-Бу», він часто вдається до створення колективного портрету діячів, учасників певної мистецької спільноти. Топос митця відтак виявляється зануреним в інші топоси митців, і всі разом вони постають одним цілим. Так, у збірці «Лексикон А. Г.» створено схематичні сукупні портрети ЛуГоСаду («Вість про Назара Гончара»), «Псів молодого Юра» («Екстравагантний в'язень свободи Покальчук»), розгорнуті портрети «Молодої Музи» («Знана і незнана «Молода Муза»»), шістдесятників («Шістдесятники Романа Корогодського»), бубабістів («П'ять Андруховичевів абзаців», «Уроки патріотизму від Ірванця», «Відповіді Віктора Неборака на запитання Олександра Ірванця») тощо. Так, есей «Знана і незнана «Молода Муза»» спричинено виходом книги ««Чорна Індія» «Молодої Музи»» в ЛА «Піраміда». В. Неборак аналізує структуру цього видання, сповненого численних наукових відкриттів, і водночас створює власний портрет літературної організації, що виникла як ланка загальноєвропейського руху за оновлення літератури на початку ХХ століття у Львові. Есеїст окреслює здобуток молодих літераторів, котрі зрушили закостенілу реалістичну свідомість в українській літературній традиції. Пишучи про П. Карманського, М. Яцкова, В. Пачовського, Б. Лепкого і М. Рудницького як однодумців, митець не шкодує пафосних інтонацій щодо них як митців: «символістська образність, уникнення злободенності, протиставлення мистецької краси і обивательського животіння», «вільна незаангажована творчість», «атмосфера мистецького братерства», «одна школа» тощо. Натомість, пишучи про митців одноосібно, автор більш стриманий, надає перевагу жорстким фактам радянської дійсності, а не особистісним оцінкам чи помислам щодо їх спадщини. Основні прийоми есеїстичного колективного портретування такі: авторська інтерпретація історичних фактів, коментування написаного про них

іншими, побіжний аналіз творчості, виходячи зі спільних мистецьких пріоритетів, огляд контексту, особистісні акценти тощо.

Отже, створення топосу митця в есеїстиці насамперед відкриває нові творчі грані того, хто його створює: створюючи портрет Homo Artisticus, автор, у першу чергу, відшукує власну індивідуалізовану форму вираження суб'єктивних уявлень про фрагмент об'єктивної дійсності, репрезентованої літератором. Виражаючи об'єктивне в суб'єктивному, есеїст, як можна твердити виходячи з аналізу збірки «Лексикон А. Г.», мимовільно розкриває в есеїстичних портретах самого себе з тією чи іншою долею інтенсивності. Створюючи портрет письменника, В. Неборак передає об'єктивне, котре в ньому певною мірою стає вираженням суб'єктивного — власного «Я». Іншими словами, авторський топос есеїста вкорінюється в інші топоси митців, стаючи його складником, і навпаки. Відбувається цей процес через вербально оформлену рефлексію, презентовану у творах. Отже, онтологія іншого митця стає підґрунтям створення (розкриття) власної онтології автора-есеїста, цікавої новизною й оригінальністю, а це, у свою чергу, уможлиблює й розширює можливості письменницького есе як дискурсивної практики. Звісно, це може стати предметом подальшого наукового осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко А., Артеменко Я. Онтологія топосу. *Наукові записки*. Серія: Філософія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2014. Вип.15. С. 84–87.
2. Базылова Б. Жанровые особенности литературного портрета. *Вестник КазНУ*. 2011. URL: <https://articlekz.com/article/22636> (дата звернення: 01.03.2019)
3. Комкова А. Понятие «топос» в современном литературоведении. *Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки*. Электронный сборник статей по материалам XX студенческой международной научно-практической конференции. Новосибирск: Изд. «СибАК». 2014. № 5 (20). URL: [http://www.sibac.info/archive/guman/5\(20\).pdf](http://www.sibac.info/archive/guman/5(20).pdf). (дата звернення: 05.03.2019)
4. Нахлік Я. Топос душі в поезії Болеслава Лесьмяна (1877–1937). *Літературознавчі обрії: праці молодих учених*. 2010. Вип. 16. С. 116–121.
5. Неборак В. Лексикон А. Г. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2015. 576 с.
6. Окорочков В. Диахронно-синхронический топос бытия человека и проблемы антропологического времени. *Філософія*. 2013. № 8 (100). С. 118–125.

7. Савчук В. Топологическая рефлексия. М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2012. 416 с.
8. Смирнов К., Шуршин К. Топос человека традиции в современном культурном пространстве. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2012. № 7 (21): в 3 ч. Ч. II. С. 151–154.
9. Ткач Л. Літературознавчий аспект категорії «топос» на прикладі української літератури fin de siecle. *Молодий вчений*. 2015. № 1(1). С. 186–189.

ТОПОС ДЕЯТЕЛЯ ИСКУССТВА В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ ЭССЕИСТИКЕ (ПО МАТЕРИАЛАМ СБОРНИКА В. НЕБОРАКА «ЛЕКСИКОН А. Г.»)

Татьяна Шевченко, канд. филол. наук, доцент, докторант
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

В статье речь идет об исследовании портретной эссеистики В. Неборак (сборник «Лексикон А. Г.»), исходя из топологической рефлексии — подхода, предложенного философом В. Савчуком. Сделан специальный акцент на образе личности, которая является центром бытия определенного топоса. Сосредоточено внимание на том, как писатель этот топос опредмечивает, определяет, иными словами, — онтологизирует. Выделен ряд эссеистических техник в сборнике «Лексикон А. Г.»: одиночное портретирование, портретирование писателей через их произведения, двойное портретирование, автопортретирование, коллективное портретирование.

Ключевые слова: эссе, портрет, топос, художник, онтологизация.

ARTIST'S TOPOS IN MODERN UKRAINIAN ESSAYS (BASED ON V. NEBORAK'S ESSAY COMPILATION «LEKSIKON A. G.»)

Tetiana Shevchenko, candidate of philological sciences,
Associate Professor, Doctorate Candidate
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article deals with the portrait essays by V. Neborak, presented in the collection of his works «Lexikon A. G.», based on topological reflection — approach proposed by philosopher V. Savchuk. The research is carried out based on the understanding that the condition for topos' existence is a person carrying out not so much psycho-physiological, but rather rational topological idea. The collection of portraiture essays by V. Neborak, listed in the alphabetical principle, is analyzed. Its structure and discursive possibilities of works contained within it are outlined. Special emphasis is made on the image of creative personality, who is the center of specific topos. The focus is made on how the artist identifies this topos, or in other words, ontologizes it. A number of essayist techniques in the collection «Lexikon AG» were singled out: individual portraiture, portraiture of artists through their

works, dual portraiture, self-portraiture, collective portraiture. As a result of the study, it was concluded that creating the artist's topos in essays opens up new creative facets of the one who organizes it: by creating a portrait of the Homo Artisticus, the author finds his own individualized form of expression for subjective ideas about the fragment of objective reality represented by the writer. By expressing objective things inside subjective thoughts, the author involuntarily reveals himself in the essay portraits with a certain degree of intensity. By creating a portrait of the writer, V. Neboryak transmits the objective, which, to a certain extent, becomes an expression of subjective self-identity. In other words, the author's topos is rooted in other topos of the artists, by becoming its component, and vice versa. This process occurs through a verbally made reflection. Therefore, the ontology of another artist becomes the basis for the creation (disclosure) of his ontology «author-essayist», interesting novelty and originality, which, in turn, makes it possible and expands the abilities of a writer's essay as discursive practice.

Key words: *essay, portrait, topos, artist, ontologization.*

REFERENCES

1. Artemenko, A., Artemenko, Y. (2014), *Ontolohiia toposu*. Naukovi zapysky. Seriia «Filosofiiia». Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Vyp.15. S. 84–87.
2. Bazylova, B. (2011), *Zhanrovye osobennosti literaturnoho portreta*. Vestnik KazNU. URL: <https://articlekz.com/article/22636> (data zvernennia: 01.03.2019)
3. Komkova, A. (2014), *Poniatyie «topos» v sovremennom literaturovedenii*. «Nauchnoe soobshchestvo studentov XXI stoletia. Humanytarnye nauki». Elektronnyi sbornik statei po materyalam XKh studencheskoi mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsyi. Novosybyrsk: Yzd. «SybAK». № 5 (20). URL: [http://www.sibac.info/archive/guman/5\(20\).pdf](http://www.sibac.info/archive/guman/5(20).pdf). (data zvernennia: 05.03.2019)
4. Nakhlik, Y. (2010), *Topos dushi v poezii Boleslava Lesmiana (1877–1937)*. Literaturoznachnyi obrii. Pratsi molodykh uchenykh. Vyp. 16. S. 116–121.
5. Neborak, V., Leksykon, A. G. (2015), *Ivano-Frankivsk: Lileia-NV*. 576 s.
6. Okorokov, V. (2013), *Dyakhronno-synkhronicheskyi topos bytyia cheloveka y problemy antropolohyehskoho vremeny*. Filosofiiia. № 8 (100). S. 118–125.
7. Savchuk, V. (2012), *Topolohyehskaia refleksyia*. M.: «Kanon+» ROOY «Reabyltatsyia». 416 s.
8. Smyrnov, K., Shurshyn, K. (2012), *Topos cheloveka tradytsyy v sovremennom kulturnom prostranstve*. Istorycheskye, filosofskie, politicheskye i yuridicheskye nauki, kulturolohyia i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki. Tambov: Hramota. № 7 (21); v 3-kh ch. Ch. II. C. 151–154.
9. Tkach, L. (2015), *Literaturoznachnyi aspekt katehorii «topos» na prykladi ukraivskoi literatury fin de siecle*. Molodyi vchenyi. № 1(1). S. 186–189.

Стаття надійшла до редакції 28 лютого 2019 р.